

EL SÍMBOL

L'estructuració del cervell humà permet generar conceptes simbòlics i plasmar-los en imatges.

Les obres d'art segurament tenien funcions estètiques, místiques, de comunicació i de cohesió social.

Uns ossos d'elefant amb ratlles gravades fa 400.000 anys i una tosca escultura femenina anomenada "Venus de Berekhat Ram", realitzada fa uns 250.000 anys, són exemples que el sentit simbòlic ja el van desenvolupar poblacions anteriors als humans moderns.

De tota manera, l'eclosió del fenomen artístic, que indica una humanitat i unes societats organitzades i complexes, no es va produir fins fa uns 35.000 anys.

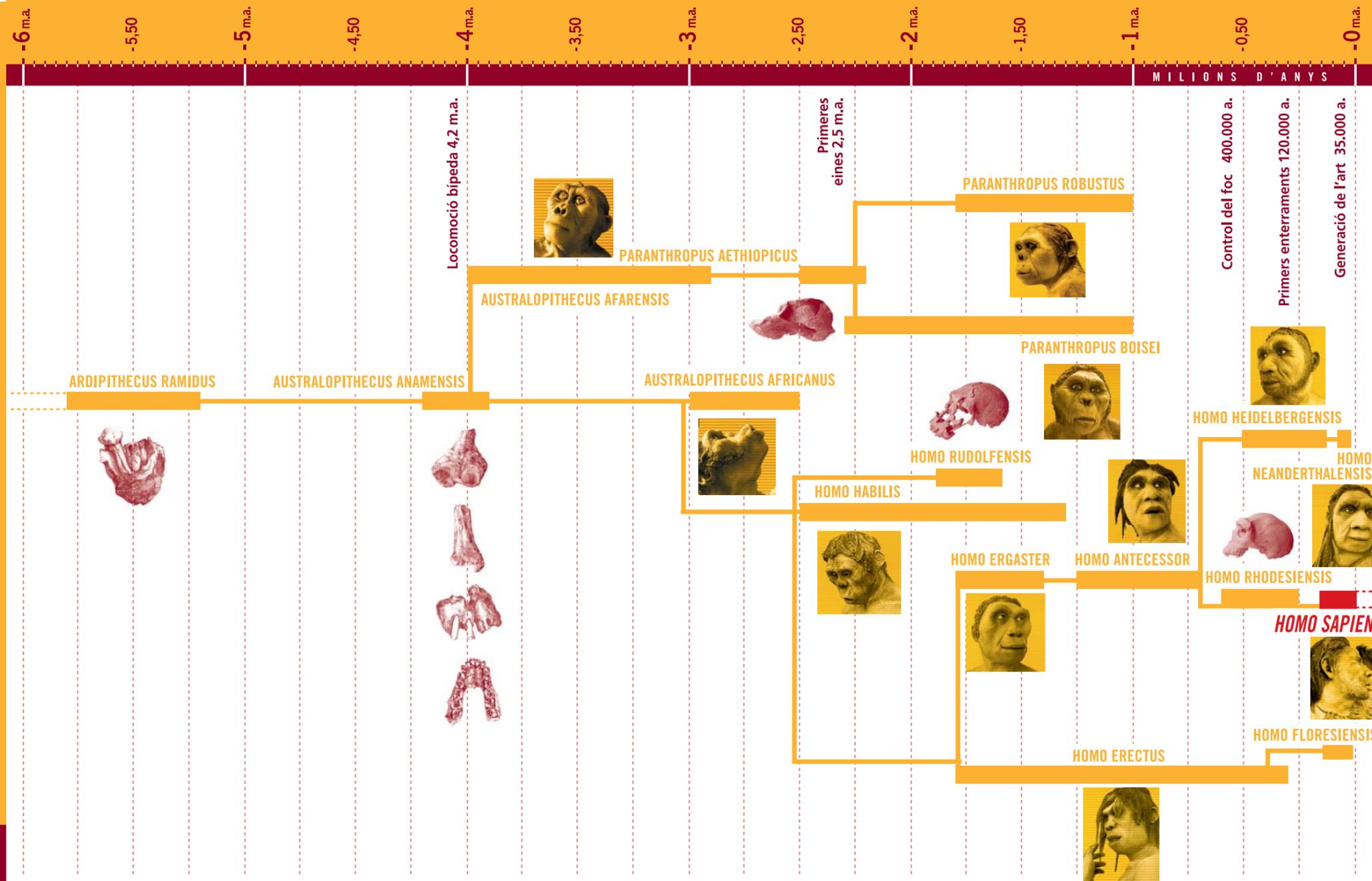
A partir d'aquest moment, l'*Homo sapiens*, que va aparèixer a l'Àfrica fa entre 200.000 anys i 150.000 anys, va estendre per la resta del planeta una gran varietat de formes artístiques, entre les quals destaquen les conegudes pintures de l'interior de les coves, el modelat, la talla i el gravat.

-0,50

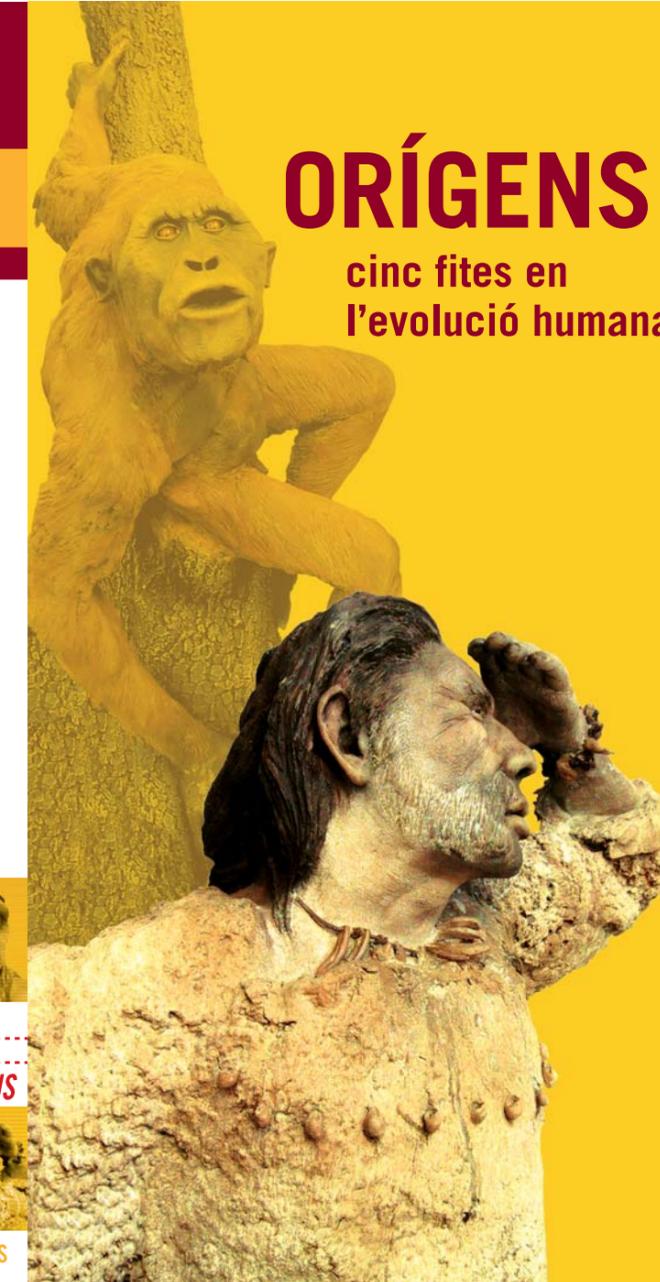
-0 m.a.

ARBRE FILOGENÈTIC DELS HOMÍNIDS

ORÍGENS

cinc fites en l'evolució humana

DE SIMI A HOME

L'aventura humana, des de l'aparició de l'home sobre la terra, és efímera si la comparem amb els 4.600 milions d'anys d'existència de la Terra, i fins i tot amb els 65 milions d'anys que han transcorregut des de l'aparició dels primats. Les investigacions científiques han anat aclarint el misteri dels nostres orígens. L'evolució humana apareix com un procés llarg i complex. De la relativament senzilla evolució lineal amb set protagonistes, s'ha passat a un arbre genealògic amb més de quinze espècies i moltes branques sense descendència.

En aquesta exposició es pretén explicar l'estat actual d'aquest complicat panorama, així com recrear a través d'escultures i escenografies alguns episodis de l'evolució humana. **Aquests 5 moments o fites en la història de la nostra existència són els que articulen els diferents àmbits de l'exposició.**

El pròleg d'aquesta aventura té lloc fa uns 13 milions d'anys, quan entre la densa vegetació que poblava el nostre planeta els primats sobreviuen a l'amenaça dels nombrosos depredadors gràcies al seu tipus de vida arborícola. En el nostre viatge al passat, iniciat fa 4 milions d'anys amb els primers homínids bípedes, assistirem a la creació de les primeres eines de pedra fa 2,5 milions d'anys; a la conquesta del foc fa uns 400.000 anys, a la consciència sobre la pròpia existència i els primers enterraments fa 120.000 anys; i a l'eclosió de l'art fa només uns 35.000 anys.

VIVINT ALS ARBRES

Els primers mamífers van ser criatures arborícoles i de costums nocturns; més endavant els primats van desenvolupar mans i peus prènsils i, proporcionalment, un cervell més gran que el de les altres espècies.

Fa uns 13 milions d'anys, una espècie de primat va adoptar la posició vertical, la qual cosa li va permetre sortir-se'n amb més eficàcia en la vida arbòria. Aquest antropoide és el *Pierolapithecus catalaunicus*, les restes del qual s'han trobat fa poc a la localitat catalana dels Hostalets de Pierola, i el qual ha rebut el nom popular de Pau.

Tres milions d'anys més tard, a les selves on actualment hi ha Barcelona, hi habitava el *Dryopithecus laietanus*, un possible parent del *Pierolapithecus* que, gràcies a un augment en la longitud de la mà i dels braços, va desenvolupar la capacitat de desplaçar-se penjant-se a les branques dels arbres.

Fa uns 6 milions d'anys va desaparèixer una gran part de la selva i alguns primats van baixar a terra i van adoptar la locomoció bípeda. En aquest moment vivia l'últim avantpassat comú d'humans, goril·les i ximpanzés, encara no descobert. L'homínid més antic, segons les teories vigents, és l'*Ardipithecus ramidus*, que va viure fa uns 5 milions d'anys a l'Àfrica oriental.

LA LOCOMOCIÓ BÍPEDA

La locomoció bípeda és la primera gran fita de l'evolució humana. Va permetre tenir les mans lliures per explotar noves fonts alimentàries, fabricar eines i caçar. Uns altres avantatges addicionals van ser l'augment de la resistència per caminar llargues distàncies, l'allunyament del òrgan vital del sòl i una visió millor en els nous territoris amb menys vegetació.

L'*Australopithecus anamensis* és el primer homínid que va gaudir d'aquests avantatges. D'aquest primer bípede en deriven dos llinatges; d'una banda, els *Australopithecus* d'ossos gràcils derivats en dues espècies: *A. afarensis* i *A. africanus*, que fa uns 2 milions d'anys van evolucionar cap al gènere humà. D'altra banda, els *Paranthropus* –*P. aethiopicus*, *P. boisei* i *P. robustus*–, amb un fort aparell masticatori fruit d'una alimentació més especialitzada en productes vegetals, que es van extingir sense descendència fa 1,5 milions d'anys.

Un testimoni únic de la locomoció bípeda en els seus orígens el constitueixen les empremtes fòssils d'*Australopithecus afarensis* que han romàs plasmades en les cendres volcàniques de Laetoli (Tanzània) durant més de tres milions d'anys.

LES EINES

Fa uns 2,5 milions d'anys una espècie de primat destacava sobre les existents. Era capaç de fabricar eines tosques de pedra picant un còdol contra un altre i aconseguint un tall afilat, amb el qual és possible caçar i esquarterar les preses amb facilitat. La millora en la dieta aporta proteïnes, que afavoreixen el desenvolupament cerebral. Al seu torn, un cervell gran implica un desenvolupament de la tecnologia.

Aquest podria ser el primer representant del gènere humà, es tracta de l'*Homo habilis*, contemporani d'un altre candidat –una mica més robust– a ser aquesta primera espècie humana, l'*Homo rudolfensis*, amb què va compartir territori.

Un milió d'anys més tard va aparèixer en escena el representant següent del gènere Homo. Es tracta de l'*Homo ergaster*, que posseeix un cervell de dimensions més grans que li permet crear eines de pedra millors i més versàtils. A més, a més, és el primer homínid que surt del continent africà i s'estén per Àsia i Europa.

EL FOC

El control del foc és una de les conquestes culturals més importants en l'evolució humana. Les proves més antigues d'aquest control es remunten a 400.000 anys enrere, tot i que abans hi podria haver hagut una etapa d'aprofitament dels incendis naturals. El foc va permetre millorar la dieta i habitar en territoris nous, en proporcionar calor, llum i seguretat.

L'*Homo ergaster* va evolucionar a la zona asiàtica cap a l'*Homo erectus*. És a aquest *Homo* a qui s'atribueix tradicionalment ser el primer a tenir l'habilitat per manipular el foc.

L'*Homo antecessor*, el primer poblador del continent europeu, evolucionaria, al seu torn, cap a l'*Homo heidelbergensis*. Aquesta espècie europea, considerada l'avantpassada dels neandertals, ja va dominar el foc amb seguretat.

La nostra espècie, l'*Homo sapiens*, tindria els orígens en les poblacions africanes de fa entre 600.000 i 250.000 anys, a les quals s'ha atorgat recentment el nom propi d'*Homo rhodesiensis*, que seria l'equivalent africà a l'*Homo heidelbergensis*.

L'AUTOCONSCIÈNCIA

Els primers enterraments denoten l'inici d'un comportament simbòlic i d'un pensament sobre la mort i el més enllà.

Els nostres avantpassats ja s'angoixaven davant la mort, es preguntaven sobre ella i, per tant, sobre la vida. I aquestes preguntes i inquietuds comunes consolidaven els grups, de la mateixa manera que les religions actuals són un instrument de cohesió social.

La pràctica funerària més antiga que es coneix és la realitzada fa 500.000 anys a la Sima de los Huesos (Atapuerca). Es tracta d'una acumulació de cadàvers en un pou vertical efectuada per l'*Homo heidelbergensis*.

Les sepultures realitzades per l'*Homo neanderthalensis* des de fa uns 120.000 anys són abundants. Els neandertals, robusts i hàbils caçadors, van dominar Europa durant 100.000 anys, van crear una àmplia varietat d'eines de pedra i van soterrar els seus morts amb cura i cerimònia.

Van desaparèixer fa 25.000 anys, no sense abans coexistir durant molt de temps amb un nouvingut de l'Àfrica, l'*Homo sapiens*.

